

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційну роботу Кифор Марії Володимирівни

«Оцінювання та прогнозування розвитку туризму в Західних регіонах України»,

яку подано на здобуття наукового ступеня

кандидата економічних наук за спеціальністю

08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Актуальність, мета та завдання дослідження

Як засвідчує світовий досвід, розвиток сфери туризму стимулює процеси формування регіональної інфраструктури, сприяє росту рівня життя населення, створенню робочих місць, збільшує надходження до бюджету регіону, сприяє збереженню та примноженню природної й культурної спадщини регіону. Саме тому особливої актуальності набуває вирішення завдань оцінювання та прогнозування розвитку туристичної діяльності з регіональною деталізацією.

В сучасних економічних реаліях особливо важливою є задача вибору дієвих важелів забезпечення максимально ефективного використання конкурентних переваг регіонів з потужним рекреаційним потенціалом в умовах нестабільного середовища.

На даний час в науковій літературі можна знайти як концептуальні, так і формалізовані підходи до вирішення задачі оцінювання, аналізу та прогнозування розвитку туризму на регіональному рівні. В цьому контексті особливу увагу слід звернути на дослідження питань оцінки, аналізу та прогнозування за допомогою прикладних економетричних моделей.

З урахуванням цього вкрай необхідним є проведення наукових досліджень, які мають на меті удосконалення існуючих та розробку нових підходів щодо підвищення ефективності використання туристичного потенціалу регіональних соціо-еколого-економічних систем із застосуванням прикладних методик системного аналізу та економіко-математичного моделювання. Все це і визначає актуальність проведеного М. В. Кифор дослідження, спрямованого на оцінювання поточного стану та прогнозування розвитку туризму на регіональному рівні.

Актуальність роботи підтверджується і тим, що проведене дослідження виконане у відповідності до плану науково-дослідних робіт Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника і є частиною комплексних тем:

«Розробка організаційно-економічного механізму удосконалення функціонування виробничо-господарських структур регіону» (ДР № 0111U000875, 2011–2020 рр.), в рамках якої здобувачем визначено вплив міжсекторальної кооперації на розвиток сфери туризму;

«Розробка і обґрунтування соціально-економічного та організаційно-управлінського механізму збалансованого розвитку підприємницьких структур у регіоні Карпат» (ДР № 0113U004332, 2013–2020 рр.), в рамках якої М. В. Кифор запропоновано методичний підхід до розподілу адміністративних територій за ознакою впливу сезонних факторів на розвиток туризму, що дало змогу отримати прогностичний розподіл територій з різною сезонністю для управління туристичними потоками.

Метою дисертаційної роботи М. В. Кифор є розробка теоретико-методичного забезпечення та практичних рекомендацій щодо оцінювання стану та прогнозування розвитку туризму в Західних регіонах України. Реалізація мети стала можливою завдяки постановці та вирішенню наступних завдань:

- визначити сутність та зміст поняття «туристичний регіон»;
- провести аналіз впливу міжсекторальної кооперації на розвиток сфери туризму в регіоні;
- розробити організаційне забезпечення формування регіональної політики розвитку туризму;
- здійснити аналіз еластичності попиту домогосподарств на послугу організованого туризму;
- провести оцінку впливу засобів гостинності на стан туристичної діяльності в регіоні;
- проаналізувати тенденції розвитку туристичної сфери;

– здійснити оцінку розподілу адміністративних територій за ознакою впливу сезонних факторів на розвиток туризму.

Новизна наукових результатів, отриманих в дисертації

Вивчення дисертації дозволило ідентифікувати низку наукових результатів, котрі в комплексі дають змогу робити висновки про внесок здобувача в розвиток обраного напрямку досліджень. Зокрема,

розвинуто в напрямі врахування регіональних реалій із застосуванням економіко-математичних методів і моделей:

методичний підхід до визначення впливу засобів гостинності на стан туристичної діяльності в регіоні, який заснований на аналізі сформованої статистичної бази, вивченні кількісних характеристик туристичної діяльності і дає змогу співставлення груп регіонів лідерів та аутсайдерів в умовних регіональних одиницях;

методичний підхід до визначення тенденцій розвитку туристичної сфери, який, передбачає використання методу Хольта-Вінтерса, а також дає змогу отримати прогноз туристичного потоку з урахуванням сезонності на основі розрахунку трьохпараметричної моделі;

удосконалені:

методичний підхід до розподілу адміністративних територій за ознакою впливу сезонних факторів на розвиток туризму, який, на відміну від існуючого, передбачає розрахунок індексу щільності туристичного руху, ступень розвитку туристичної функції по кожній з територій за показником Шнайдера та результати кореляційно-регресійного аналізу сезонної зміни співвідношення кількості туристів що дало змогу отримати прогностичний розподіл територій з різною сезонністю туристичного потоку у Західних регіонах України;

організаційне забезпечення формування регіональної політики розвитку туризму, яке, на відміну від існуючих, ґрунтується на проектному підході до вирішення завдань поставлених у відповідності до вибору шляхів розвитку туристичного регіону, що дає змогу покращити інформативність послуг та

збільшити кількість потенційних туристів завдяки координації дій місцевих громад та суб'єктів туристичної діяльності;

методичний підхід до визначення еластичності попиту домогосподарств на послугу організованого туризму, який, на відміну від інших, містить у підґрунті моделі Торнквіста, яка дозволяє розраховувати показники еластичності ефективного попиту на туризм для кожної децильної групи та доводить, що цей тип витрат для вітчизняних домогосподарств можна віднести до групи предметів розкоші.

Ступінь обґрунтованості положень, висновків та пропозицій

Подана на розгляд дисертаційна робота М. В. Кифор є завершеним результатом удосконалення існуючих та розробки нових підходів до формування та підвищення ефективності механізмів оцінювання та прогнозування розвитку туризму на рівні регіонів Західної України із застосуванням як загальнонаукових методів, так і прикладного економіко-математичного інструментарію. Адекватна сучасним практичним запитам постановка задачі оцінювання та прогнозування розвитку туристичної індустрії, а також обрання відповідних методів їх вирішення дозволили отримати значимі як з точки зору науки, так і з точки зору практики результати. Отримані дисертантом результати дослідження ґрунтуються на вивченні передової світової та вітчизняної практики розробки рекомендацій до проведення дослідження процесів управління туризмом на регіональному рівні.

Основні положення, які виносяться на захист, було отримано завдяки своєчасному використанню можливостей економіко-математичного моделювання. Достовірність та об'єктивність отриманих результатів підтверджується публікаціями в наукових фахових виданнях, апробацією на наукових конференціях, а також впровадженням основних результатів дослідження в роботу відповідних організацій.

Інформаційною базою дослідження слугували: законодавчі та нормативно-правові акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України; матеріали й статистичні дані Міністерства регіонального розвитку, Державної служби

статистики України, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених; ресурси мережі Інтернет.

Таким чином, наукові положення, висновки і рекомендації, які наведені в дисертаційній роботі М. В. Кифор, мають достатній рівень обґрунтованості.

Стиль викладення дисертації та автореферату

Дисертація та автореферат дисертації, які подані на розгляд, характеризується належним науковим стилем викладення теоретичних положень, та практичних аспектів результатів проведених М. В. Кифор досліджень. В дисертації аргументовано розкрито положення та результати, що містять елементи наукової новизни.

Текст дисертації викладено грамотно, з дотриманням вимог, що висуваються до кандидатських дисертацій. Назва дисертації повністю відповідає її змісту.

З матеріалів, викладених в авторефераті, можна сформулювати конструктивне уявлення про рівень дисертаційної роботи. Автореферат достатньо повно відображає зміст дисертації та її основні висновки. У авторефераті розкрито основні результати, отримані в процесі досліджень, ступінь новизни розробок та висновки.

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом він відповідає вимогам, що ставляться до відповідних наукових робіт. Основні положення та висновки, викладені в дисертації та авторефераті є ідентичними.

Оцінка публікацій

Основні ідеї, положення і найважливіші результати дисертації опубліковано автором самостійно та у співавторстві в 9 наукових працях, зокрема: 4 статті у фахових наукових виданнях України, 1 стаття у зарубіжному періодичному фаховому виданні, 3 статті у фахових наукових виданнях України, що внесені до міжнародних наукометричних баз, 2 тез доповідей на міжнародних науково-

практичних конференціях. Загальний обсяг публікацій складає 4,0 ум.-друк. арк., з яких 2,7 ум.-друк. арк. належать особисто автору.

Кількість наукових статей та їх обсяг відповідають вимогам, що стосуються опублікування основного змісту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження

З теоретичної точки зору цінність представляють наступні результати роботи:

- запропонований підхід до визначення сутності та змісту поняття «туристичний регіон»;

- розвинутий теоретико-методичний підхід до визначення впливу міжсекторальної кооперації на розвиток сфери туризму в регіоні, використання якого дає змогу визначити цілі утворення кооперації, що пов'язані з прагненням до максимальної вигоди через зростання доходів, доступу до затребуваних ресурсів або зниження витрат на проведення діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці науково-прикладних положень щодо оцінювання стану та прогнозування розвитку туризму в Західних регіонах України. Отримані результати апробовані в практиці управління на регіональному та місцевому рівнях, зокрема, використані в діяльності Івано-Франківської обласної державної адміністрації (довідка № 1117/0/2-20/01-116 від 17.09.2020 р.). Теоретичні та методичні результати впроваджені в навчальний процес ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» та використовуються при викладанні дисципліни «Прогнозування соціально-економічних процесів» (довідка № 01-23/294 від 29.12.2020 р.).

До кола потенційно зацікавлених в результатах подібних досліджень суб'єктів слід віднести як органи центральної влади і місцевого самоврядування, так і міжнародні консалтингові компанії.

Зауваження до дисертації

Зважаючи на отримані позитивні результати, треба звернути увагу на дискусійні моменти:

1. Аналіз показників кінцевих витрат домогосподарств за цілями «відпочинок і культура» доцільно проводити в порівняних цілях, а не в фактичних, як це зроблено здобувачем (таблиця 1.8 на с. 34-35). Крім того, проведений в роботі аналіз носить швидше фрагментарний (епізодичний), а не системний характер. Зокрема, перелік показників аналізується за 2019 рік (табл. 1.10 на с.37), спрямованість перетину громадянами України кордону за країнами – за 2017 рік (табл. 1.9, с. 36), виїзд громадян України за кордон з приватною метою (табл. 1.6 на с. 31) – за 2017 рік. В такій ситуації рекомендовано охоплювати декілька звітних періодів.

2. З викладу п. 1.3 «Спільні ознаки та відмінності стану туристичних регіонів України» залишається незрозумілим, що саме здобувач розуміє під поняттям «туристичний регіон України» та які регіони віднесено здобувачем до туристичних. Крім того, залишається незрозумілим, за який період часу здобувач аналізує показники туристичної діяльності (табл. 1.7 на с. 61), рейтинг туристичної привабливості регіонів (табл. 1.8 на с. 69), туристичну інфраструктуру (табл. 1.19 на с. 63), ранжування регіонів за показником засобів розміщення подорожуючих (табл. 1.20 на с. 64), а також порівняльний аналіз лідерів та аутсайдерів за показниками суб'єктів туристичної діяльності та засобів розміщення (табл. 1.21 та 1.22 на с. 65-66).

3. Виклад матеріалу п. 2.1 «Аналіз стану інфраструктурного забезпечення сфери туризму в регіонах України» носить суто описовий характер без націленості на задачі аналізу. Регіональний аспект при цьому є відсутнім. Також не акцентується увага на кількісних показниках, котрі характеризують рівень розвитку туристичної інфраструктури.

4. Використання лише одного показника якості оцінювання прогнозної

моделі – середньої відносної процентної похибки (с. 155) не є достатньою підставою для формування висновків про відповідність обраної моделі емпіричним даним. Також в своїй дисертації (табл. 3.5 на с. 156) здобувач наводить результати розрахунку прогнозних значень кількості туристів, які відвідають Івано-Франківську область в 2019 році. Відповідно до цього рекомендовано провести зіставлення прогнозних значень відповідного показника з фактичними, або ж розрахувати прогнозні значення на 2020-2021 роки.

5. Для повнішого відображення спектру та суті задач, які вирішено в п. 3.2 дисертації, його доцільно назвати «Вплив доходів домогосподарств на організацію внутрішнього туризму».

6. Здобувачу доцільно навести в дисертації та авторефераті розроблені нею моделі, на основі яких було розраховано коефіцієнти кореляції (табл. 3.8 на с. 175) з відповідними статистичними характеристиками і показниками якості моделі. Наведення в дисертації використаного підходу до побудови та оцінювання параметрів моделі значно підвищило б теоретичну та практичну цінність висновків здобувача.

7. В процесі вирішення задачі розробки організаційного забезпечення формування регіональної політики розвитку туризму (дана задача поставлена в дисертації), актуальним є проведення аналізу вітчизняного та світового досвіду вирішення відповідних задач, зокрема створення вільних економічних зон.

Загальний висновок по дисертації

Незважаючи на виявлені недоліки, перелічені зауваження та дискусійні положення представлена до захисту дисертаційна робота виконана на належному науковому та професійному рівні.

Робота є завершеною науковою працею, виконаною особисто її автором, містить науково-обґрунтовані теоретичні і практичні результати, характеризується продуманим планом викладу результатів проведених здобувачем досліджень.

Автореферат дисертації за своїм змістом відображає основні положення

дисертаційної роботи.

За складом вирішених задач дисертація відповідає паспорту спеціальності 08.00.05.

На підставі проведеного аналізу вважаю, що подана до захисту дисертація «Оцінювання та прогнозування розвитку туризму в Західних регіонах України» за змістом і оформленням відповідає вимогам п. 9, 11, 12 та 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами), а її автор – Марія Володимирівна Кифор, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Офіційний опонент:

Старший науковий співробітник
відділу макроекономічної політики
та регіонального розвитку
Науково-дослідного центру
індустріальних проблем розвитку
НАН України,
к.е.н., доцент

О. М. Красноносова

Підпис О. М. Красноносовой завіряю:

Вчений секретар Науково-дослідного центру
індустріальних проблем розвитку НАН України
д.е.н., доцент

Н. В. Белікова

